чи ще станѫть смьртни; дїꙗволъ-тъ имъ каза чи ако ꙗдѫть отъ него, ще станѫть богове! И какво са слȣчи?—Божїе-то казванье, т. е. наказа са и клѣветникъ-тъ и онзи, който повѣрва клѣветникъ-тъ1).

Днешни-ти клѣветници (мюзевири), кои-то сѫ оученици на дїꙗволъ-тъ, не клѣветѧтъ Бога, нъ образъ-тъ Божїй, т. е. человѣкъ-тъ. И дїꙗволъ-тъ не можа да стори никакво зло на Бога, нъ на себе си и на Адама, кой-то повѣрва клѣветѫ-тѫ. А дїꙗволови-ти оученици днесь правѧть безбройны злины на человѣчество-то: раздѣлѧть мѫжь отъ женѫ, замразѧвать роднины, прїꙗтели-ты правѧть гы по-междȣ имъ непрїꙗтели, разорѧвать честь-тѫ на честны хора, направѧть богаты сыромасы и прѣдавать на смьрть невинны человѣци.

Клѣвета-та (мюзевирлкъ-тъ, интригы-ти) са ражда отъ омразѫ и зависть. Кога-то не любѧ ближныꙗ-тъ си като себе си, съгрѣшавамь и прѣстѫпвамь вторѫ-тѫ заповѣдь, и то е пьрва стьпень отъ грѣхъ-тъ; а кога-то мȣ завиждамь само и го мразѧ, повече съгрѣшѧвамь, и то е втора стьпень отъ грѣхъ-тъ; а кога-то не само не го обычѧмь, не само не го мразѧ, нъ мȣ струвамь зло, то е по-голѣмъ грѣхъ и трета стьпень негова; а кога-то го осѫждамь не за истинскы-ты мȣ погрѣшкы, кое-то такожде е грѣхъ, нъ измыслѧмь, кои-то той нѣма, за да го повредѧ, тогыва е най-голѣмъ грѣхъ и четвьрта негова стьпень. Ако прочее пьрва-та само стьпень на грѣхъ-тъ, т. е. нелюбанье-то, е противно на евангелско-то поȣченїе и безъ любовь никой не може да са спаси2), ами като клѣветникъ-тъ струва грѣхъ-тъ три пѫти по-голѣмъ, какво ли страшно наказание го чака на страшнїй сѫдъ!!

Горко вамъ прочее клѣветници и злотворци на человѣчество-то! Не мыслѣте, чи ако не ви накаже Богъ тȣкъ, ще останете ненаказани 3). Приближѧва страшнїй день, кога-то ще ви заплати Богъ споредъ дѣла-та ви; тогыва ще затрѫбѧтъ ангелскы-ты трѫбы; и сѫдникъ-тъ ще сѣдне на сѫдилищнїй прѣстолъ и всичкы-ты человѣци отъ сътворенїе-то на свѣтъ-тъ до него часъ ще са прѣдставѧть прѣдъ Него, и ще са отварѧть книгы-ты и расписи-ты отъ дѣла-та ни, и тайны-ты ще излѣзѫть на видѣло, и тогыва въ него страшно сѫдилище ще излѣзе на прѣдѣ ти, о клѣветнико, и вдовица-та, коꙗ-то неоправда съ клѣветѫ-тѫ си, и сыраче-то, кое-то оуголи съ лȣкавыꙗ-тъ си ꙗзыкъ, и почтеныꙗ-тъ человѣкъ, кого-то съ клѣветѫ-тѫ си прѣдстави непочтенъ, и свѧщенно-то лице, кое-то лъжливо-то ти оукоренїе лиши отъ прилично-то немȣ оуважение. Тогыва ще тѧ грызи съвѣсть-та ти и ще тѧ плаши, както казва пророкъ Давидъ 4). Тогыва ще тѧ накаже, както ти приличѧ, дълготьрпеливый Богъ 5). О, какъвъ страшенъ часъ ще бѫде той! О, какво отчаꙗнїе тогыва, кога-то са изричѧ наказанїе-то! Тыꙗ нѣща прочее си докарайте на оумъ, о клѣветници; тыꙗ нѣща нека вы отдалечѧвать отъ беззаконнѫ-тѫ клеветѫ, за да не бы да вы грабне смьрть-та непокаꙗны; защо-то тогыва никой не може да вы избави отъ вѣчно-то наказанїе, както свидѣтелствȣва самъ пророкъ Давидъ 6).

ТЪЛКОВАНІЕ ВЪ ПАВЛОВО-ТО ПОСЛАНІЕ КЪ ГАЛАТОМЪ,

КОЕТО СА ЧЕТЕ ВЪ ДВАДЕСѦТѪ-ТѪ НЕДѢЛѬ.

„Бра́тїе, оу҆вѣ́дѣвше, ꙗ҆́кѡ не ѡ҆правди́тсѧ человѣ́къ ѿ дѣ́лъ зако́на...“ (Зач. сг҃, гл. в҃, ст. 16—21).

Ако си въздигнемъ оумъ-тъ въ горѫ-тѫ Синайскѫ, чювамы и виждамы страшни и оудивителны нѣща. Чювамы тамо да повѣлѧва Господь щото Израилтѧне-ти прѣди

1) Быт. 3 17—19. 2) Матѳ. 12 39 Римл. 13 10. 3) Римл. 2 5. 4) Псал. 49 19—20. 5) Псал. 49 21. 6) Псал. 49 22.

три дни да сѧ очистѧть и приготвѧть; чювамы заплашванія голѣмы, щото никой да не сѧ качи и приближи при горѫ-тѫ; чювамы гласове отъ твърдѣ силнѫ трѫбѫ; виждамы блѣсканія и оклакъ, виждамы да издава дымъ сичка-та гора, като отъ пещь: нъ това не е чюдно, защо-то Богъ слѣзе да врѫчи божественны-ты си законы на человѣческыя-тъ родъ 1); чюдно сѧ вижда и оудивително това, кое-то казва днесь Апостолъ Павелъ, чи никой не сѧ оправдава чрѣзъ дѣла-та на законъ-тъ. Чи какъ може да бѫде това? Да слѣзе Богъ въ горѫ-тѫ Синайскѫ, за да врѫчи законъ-тъ си на всичкѫ вселеннѫѭ, ачи сетнѣ тойзи законъ да не оправдава человѣкъ-тъ? Какъ може Богъ да прѣдава законы, кои-то не могѫть да оправдавать человѣци-ты отъ грѣхове-ты имъ? Нъ не трѣба да сѧ чюдимъ, защо Апостолъ Павелъ въ днешнія-тъ Апостолъ ни извѣстава причинѫ-тѫ на това въ кратцѣ, защо-то повече говори догматическы, а не съ доказателства. А мы нека вникнемъ въ тълкованіе-то, за да разꙋмѣемъ по-добрѣ небесно-то това поꙋченіе.

„Братіе, защо-то знаете чи человѣкъ не може да сѧ оправдае, да сѧ очисти отъ всѧкакъвъ произволенъ грѣхъ, както и отъ праотеческыя-тъ грѣхъ, и да сѧ освѧти, за да стане достоинъ за небесно-то царство, само отъ дѣла-та, кои-то сѧ опрѣдѣлени отъ законъ-тъ, и кои-то сѫ обрѣзваніе-то, за сѫбботѫ-тѫ, за прокажены-ты, за порѫсванія-та, за пипанія на мъртвы и дрꙋгы подобни порѫчванія отъ законъ-тъ, кои-то сѧ слаби символи на оузаконены-ты спасителны дѣла Хрістовы; защо-то казвамъ знаете чи тыя не оправдавать человѣкъ-тъ, нъ вѣра-та въ Хріста Іисꙋса, и то не мъртва вѣра, нъ съ любовь заедно и добры дѣла 2), и чи само прѣсвѧта-та кръвь на Спаситель-тъ, коя-то сѧ излѣ на кръстъ-тъ и ны очисти отъ всѧкакъвъ грѣхъ, и ны оправда и освѧти, а законъ-тъ бѣше само като дѣтоводитель, за да ны опѫти къмъ Хрістовѫ-тѫ вѣрѫ 3), както и оправдани-ти чрѣзъ законъ-тъ, пакъ не сѧ оправдахѫ чрѣзъ дѣла-та само отъ законъ-тъ, нъ чрѣзъ вѣра-та въ Хріста, като прѣдвидѣхѫ и прѣдсказахѫ за дохожданіе-то мꙋ, и го очѧквахѫ за да сѧ оправдаѭть съвършенно 4); заради това и мы повѣрвахмы въ Іисꙋса Хріста, щото да сѧ оправдаемъ не чрѣзъ дѣла-та отъ законъ-тъ, нъ чрѣзъ вѣрѫ-тѫ ни въ Хріста. Ако ли мы, кои-то търсимъ оправданіе-то и освѧтеніе-то не отъ дѣла-та на законъ-тъ, нъ отъ вѣрѫ-тѫ въ Хріста, отъ това грѣшимъ, не ли сѧ заключава отъ това чи Хрістосъ слꙋжи на това и причинява грѣхъ-тъ? нъ това безрѣдно нѣщо не може да бѫде. Не дай Боже! Ако азъ подкрѣпямь и пакъ съзыдамь оныя, които разорихъ, и които сѧ обрѣзваніе-то и дрꙋгы-ты порѫчены отъ законъ-тъ 5), то тогыва азъ ставамь прѣстѫпникъ и грѣшьнъ. Защо-то азъ отъ поꙋченіе-то на законъ-тъ, който пророкꙋваше за Хріста 6), направямь себе си мъртьвъ къмъ дѣла-та на законъ-тъ, който ма поꙋчи да оставѭ сѣнкѫ-тѫ, и да посвѧтѫ всичкыя-тъ си животъ въ истинно-то богослꙋженіе. Азъ сѧ распнѫхъ съ Хріста, т. е. навихъ и съкрꙋшихъ тѣлесны-ты си страсти и похоты и търпѭ всѧкѫ скърбь и притѣсненіе 7), нъ въ мене живѣе, дѣйствꙋва и владѣе

---

1) Исход. 19. 2) Галат. гл. 5 ст. 6 Іак. 2 17. 3) Гал. 3 24 Второзак. 18 18 — 19. Іоан. 5 46 12 49. 4) Евр. 11 39—40. 5) Дѣіан. 15 28—29. 6) Второз. 18 15. 7) 1 Коринѳ. 9 27 гал. 5 24 Матѳ. 16 24. 8) Ефес. 4 22 1 Тімоѳ. 1 13.

Хрїстосъ и всичко-то ми повѣденіе сѧ оупѫтва отъ него, и като живѣѭ сега въ тѣло и смьртенъ животъ, глѣдамь всѣкогы безсмьртныꙗ-тъ животъ, и къмъ него сѧ оправамь и опѫтвамь чрѣзъ вѣрѫ на Божіꙗ-тъ Сынъ който мѧ обыкнѫ и прѣдаде себе си на смьрть за спасеніе-то ми."

Нека сега подырь тълкованіе-то чюемь и нравствено-то поученіе.

XXIX. Слово за добродѣтель-тѫ, чи е природна.

„Хрїстóви распѧ́хсѧ: Живꙋ̀ же не ктомꙋ̀ а҆́зъ, но живе́тъ во мнѣ̀ Хрїсто́съ."

Подкана ны богоносный Павелъ да го подражавамы, както той станѫ подражатель на Інсꙋса Хрїста 1). А мы като чювамы чи той сѧ распнѫ съ Хрїста оучюдвамы сѧ и сѧ оудивлявамы, като помыслимъ, колко е това нѣщо мѫчно, и сѧ отчайвамы, като оувѣримъ себе си чи мы не можемъ носи тѣжкыꙗ-тъ крьстъ; и ако да знаемъ добрѣ чи съ крьстъ-тъ не сѧ разꙋмѣва дрꙋго нищо освѣнь да оумьртвявамы тѣлесны-ты похоты и да правимъ добродѣтель-тѫ, нъ пакъ ни е страхъ, като си помыслимъ чи тѣлесны-ты страсты сѧ природно нѣщо, а да гы оумьртвявамы и да стрꙋвамы добро, е нѣщо противъ природѫ-тѫ. Кой може, казвать повече-то хора, да оумьртви оныꙗ страсти и стремленіꙗ, които извирать отъ природѫ-тѫ, както вода-та извира отъ изворы-ты, и никнать отъ неѭ, както трѣва-та отъ земіѫ-тѫ? И който докаже чи добродѣтель-та е природно нѣщо, и лошевина-та е неприродно, той ще може да запꙋши оуста-та на тыꙗ, които казвать тѫй; и той ще гы оувѣри, чи всѣкъ человѣкъ може да подражава и Павла и Хрїста. За то мы ще прѣдложимъ доказателства за това отъ Божїе-то слово, отъ примѣры на добродѣтелны человѣци, и отъ свойства-та на человѣческѫ-тѫ природѫ, и сѧ надѣвамы чи чрѣзъ помощь-тѫ на Божїѫ-тѫ благодать, ще сѧ избавимъ отъ таково-то заблꙋжденіе, а ще вьрвимъ оусьрдно Божїꙗ-тъ пѫть на спасителнѫ-тѫ добродѣтель.

„Виде Богъ, казва свѧщенно-то писаніе 2), всичко, що-то сътвори, и ето всичко-то бѣше твьрдѣ добрѣ." Чювашь ли? Всичкы-ты твореніꙗ бѣхѫ сътворены не само добрѣ, нъ и твьрдѣ добрѣ. А едно отъ поизрядны-тѣ мꙋ сътвореннїꙗ бѣше человѣкъ-тъ, и той прочее е сътворенъ твьрдѣ добрѣ. Нъ споредь какво бѣше той добрѣ сътворенъ? споредъ направѫ-тѫ и съразмѣрность-тѫ и черты-ты на тѣло-то ли? есть, и споредъ това, нъ и споредъ свойства-та и силы-ты на дꙋшѫ-тѫ бѣше твьрдѣ добъръ, т. е. незлобивъ въ оумъ-тъ, невиненъ въ размышленїꙗ-та си, благъ по дꙋшѫ-тѫ, разꙋменъ, оумѣренъ, милостивъ, праведенъ, и благоутробенъ; това значи казано-то за человѣкъ-тъ, твьрдѣ добрѣ защо-то нищо дрꙋго по-голѣмо добро въ человѣкъ-тъ нѣма отъ добродѣтель-тѫ; който прочее отказва чи человѣкъ-тъ сѧ създаде благъ, и има силы-ты на добродѣтель-тѫ природны въ себе си, той противостои на Божїи-ты дꙋмы, които казвать: вӥдѣ Бо́гъ всѧ̀, ѧ҆̀же сотворѝ и҆ сѐ добра̀ ѕѣлѡ̀ 3). А който противно говори на тыꙗ рѣчи, той мысли чи Господь не виждалъ добрѣ и погрѣшно казалъ чи сѫ твьрдѣ добрѣ сътворены, които сътворилъ, или мысли чи свѧщенно-то писанїе е лъжовно; а познавамы ный чи и съ едно-то и дрꙋго-то хꙋлимъ Бога.

Въистинѫ грѣхъ-тъ поврѣди природны-ты благы силы на человѣкъ-тъ и насади въ естество-то мꙋ лꙋкавы мысли и расположенїꙗ, и въистинѫ, человѣческа-та мысль клони къмъ лоше-то еще отъ

---

1) 1 Корин. 4 16 11 1. 2) Бытїѧ гл. 1 ст. 31. 3) Быт. 1 31

младость-тѫ мȣ 1). въистинѫ праотеческыѧ-тъ грѣхъ направи болно размышленіе-то на человѣкъ-тъ, както болесть-та растроѧва тѣло-то нъ не искорени природны-ты силы, съ които сѧ извършва добродѣтель-та, защо-то това, ако станеше, не щеше вече нито да сѧ чюва, нито да сѧ вижда добродѣтель по свѣтъ-тъ; нъ мы виждамы и чювамы за человѣци, които вършѧть и сѧ вършили добродѣтель-тѫ, като сѫ сѧ водили и оупѫтвали само отъ Естественно-то слово. Такыва сѫ были: Авель 2), Енохъ 3), Ное 4), Симъ, Іафетъ 5), Авраамъ и дрȣгы тѣмъ подобни.

А, като разглѣдамы и человѣческы-ты свойства, оувѣрѧвамы сѧ чи человѣкъ-тъ има природно семена-та отъ добродѣтель-тѫ. Всѣкъ человѣкъ, като стрȣва добро-то, има дързость, не сѧ срамȣва радва мȣ сѧ дȣша-тѫ; а като прави грѣхъ, страхъ го е, срамȣва сѧ, обладава го скърбь. Имамы примѣръ за това Адама 6), и всѣкъ человѣкъ почита и оуважѧва добродѣтелныѧ-тъ, ако и да мȣ е непріѧтель, както стори Саȣлъ съ Давида 7), а на противъ естественно мрази и зема отврьщеніе къмъ лошевыѧ-тъ.

Нъ това, може да рѣче нѣкой происхожда отъ отхранѫ-тѫ, въспитаніе-то, поученіе-то, и отъ тамъ сѧ ражда въ сърдце-то ни любовь-та къмъ добродѣтель-тѫ. Нъ това не е истина, защо-то виждамы чи и человѣци и народи варварскы, безъ вѣрѫ и беззаконны, наказвать неправдѫ-тѫ, почитать родители-ты си и сѫ признателны на благодѣтели-ты си, както свидѣтелствȣва Апостолъ Павелъ 8). Нъ да не сѧка нѣкой чи защо-то сама-та природа поучава человѣкъ-тъ и го води къмъ добро-то, не трѣбать за това закони-ти. Не, на противъ тѣ сѫ необходимо нȣждни, за да спомагать на немощно-то и болно человѣческо естество, както казва пророкъ Исаіѧ 9) и Давидъ 10), и тыѧ двѣ свѣтила, естественно-то и отъ законъ-тъ, просвѣтѧвать человѣкъ-тъ за да разпознава добро-то отъ зло-то.

А защо казвамы всичко това? Защо-то искамы да докажемъ чи безосновно сѧ извинѧвать нѣкои като казвать, чи добродѣтель-та сѧ противи на естественны-ты свойства, и чи мы вѣрны-ти, ако не живѣемъ добродѣтелно, нъ сѧ вдавамы въ грѣхове, не можемъ сѧ оправда и извини, нъ смы достойни за повече наказаніе и осѫжденіе, отъ оныѧ кои-то нито познахѫ, нито чюхѫ божіи-ты законы. Какъвъ прочее отвѣтъ ще дадемъ на второ-то прошествіе за дѣла-та си? 11) И какво ще отговори вѣрныѧ-тъ, кога-та праведный сѫдіѧ го попыта за прѣстѫпленіе-то на заповѣды-ты мȣ? Окаıанни мы! Какъвъ отвѣтъ ще дадемы тогыва! Горко намъ! Богъ самъ е изрѣкълъ чрѣзъ Евангелиста Лȣка онова, което тогыва ще прави съ насъ, като казва: „А онзи слȣга, казва; който позна щеніе-то на Господа своего, и не сѧ е приготвилъ, нито е стрȣвалъ споредъ щеніе-то мȣ, той ще сѧ накаже много; а кой-то не е позналъ божіе-то щеніе, а е съгрѣшилъ, той ще сѧ накаже малко" 12).

---

1) Быт. 8 21. 2) Быт. 4 4. 3) Быт. 5 24. 4) Быт. 6 9. 5) Быт. 9 23. 6) Быт. 3 7—8. 7) 1 Царст. 24 16—17. 8) Римл. 2 14—15 7 23 11 29. 9) Исаія 8 20 26 9. 10) Псал. 118 105. 11) Псал. 33 14. 12) Матѳ. 22 12. 13. Лук. 17 47—48.